

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет психології

Кафедра соціальної психології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Етнопсихологія

Рівень вищої освіти – перший
(бакалаврський)

Освітня програма «Реабілітаційна психологія»

Спеціальність 053 Психологія

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від «30» серпня 2021 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Етнопсихологія
Викладач	Пілецький Віктор Сидорович
Контактний телефон викладача	+0380992422976
E-mail викладача	victor.piletsky@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	денна, заочна форма
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	Раз на тиждень відповідно до графіка консультацій
2. Анотація до курсу	
<p>Навчальна дисципліна «Етнопсихологія» є вибірковою дисципліною в системі професійної підготовки студентів-психологів. Об'єктивні процеси розвитку нації та національних відносин звільнення теорії та практики від догматизму стереотипів минулих років використання світового досвіду розв'язання національних питань – все це становить наукову основу вивчення психологічної своєрідності людей, які належать до певної етнічної спільності. Правильна стратегія і тактика у проведенні такого роду досліджень і формування необхідних рекомендацій для практики вирішення міжнаціональних конфліктів та відповідної виховної роботи можуть бути побудовані лише на чіткій методологічній основі.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Метою курсу «Етнопсихології» є вивчення специфічних і своєрідних характеристик певних національних спільностей. Накопичений етнопсихологією досвід сприятиме виявленню та осмисленню нових напрямків підвищення ефективності виховної роботи з представниками нових націй і народностей.</p>	
4. Результати навчання (компетентності)	
<p>У результаті вивчення дисципліни студенти повинні оволодіти наступними загальними компетентностями: здатністю застосовувати знання у практичних ситуаціях; знанням та розумінням предметної галузі та розумінням професійної діяльності при роботі з представниками етнічних спільностей; навичками використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатністю вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатністю бути критичним і самокритичним в майбутній професійній діяльності; здатністю приймати обґрунтовані рішення; здатністю генерувати нові ідеї; володіти навичками міжособистісної взаємодії; здатністю працювати в команді; здатністю реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; дослідження національних характеристик інтелектуально-пізнавальної активності людей конкретної національності виявлення в ході трудової діяльності аналізу і закономірностей національних почуттів, організації спостереження за специфікою вираження емоцій представниками конкретних етнічних спільностей; усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>Студенти повинні опанувати спеціальні (фахові) компетентності: здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом етнопсихології; здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду у царині етнопсихології; розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ; здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків; здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел; здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне</p>	

дослідження; здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації; здатність дотримуватися норм професійної етики; здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Програмними результатами навчання є наступні:

розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань; здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань; обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел; формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження; рефлексувати і критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки; презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців; складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника; демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності; виявляти та диференціювати проблеми збереження і відновлення психічного здоров'я та психологічного благополуччя.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин	
	Денна форма	Заочна форма
лекції	16	-
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18	-
самостійна робота	60	-

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
IV	Етнопсихологія	2	Вибіркова

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Етнопсихологія як наука. Етнопсихологія, як галузь психологічної науки. Зв'язок етнопсихології з іншими науками. Предмет і об'єкт дослідження	Лекція 2 год.	1,2, 3, 4.	Додатково підготувати інформаційне повідомлення про відмінності в розумінні предмета етнопсихології та інших наук. ідомлення.	2,5%	Другий тиждень

етнопсихології. Психологічна сутність основних понять етнопсихології.					
Тема 2. Основні етапи розвитку предмету етнопсихології. Дослідження відмінностей між народами в Стародавньому у світі. Розвиток етнопсихологічних вчень в Європі, середина 18-го половина 19-го ст. Друга половина 19-го століття становлення етнічної психології. Розвиток вітчизняної етнопсихології. Основні напрями розвитку сучасної етнопсихологічної науки.	Лекція 2 год.	3,4, 5.	Підготувати інформаційне повідомлення; Етнічна ідентичність в умовах соціальної нестабільності.	2,5%	Третій тиждень
Тема 3. Методологічні проблеми етнопсихологічних досліджень. Методологічні принципи етнопсихології. Основні методи етнопсихології. Природний	Семінар 2 год.	6-10.	Практичне завдання №1.	25%	Четвертий тиждень

експеримент. Лабораторний експеримент. Інтерв'ю.					
Тема 4. Проблема етносу та нації в етнопсихології. Психологічна характеристик а етносу. Умови походження та модифікації етносу. Поняття маргінальності . Соціально- психологічна сутність поняття «нація». Основні етнічні та культурологічн і ознаки нації. Поняття про національну ідентифікацію. Сучасні процеси національного та державного будівництва.	Семінар 2 год.	1-15.	Практичне завдання №2	25%	П'ятий тижден ь
Тема 5. Психологічни й склад етносу. Структурні компоненти психічного складу. Вчення К. Юнга про архетипи як основи психічного складу етносу. Ментальність та її компоненти.	Семінар 2 год.	7, 8.	Тренінг, як метод розвитку міжкультурної компетенції.	10%	Шостий тижден ь

<p>Поняття про національну ідею та шляхи її втілення. Психологічний склад етносу. Структурні компоненти психічного складу. Вчення К.Юнга про архетипи як основи психічного складу етносу. Ментальність та її компоненти. Поняття про національну ідею та шляхи її втілення.</p>					
<p>Тема 6. Етнопсихологічна характеристика окремих етнічних груп України. Витоки етнічної самосвідомості. Етнопсихологічні особливості характеру гуцулів. Етнопсихологічні характеристики інших народів, що проживають в Україні.</p>	<p>Лекція 2 год. Семінар 2 год</p>	<p>9, 10.</p>	<p>2. Міжкультурний менеджмент. Національно-культурні моделі менеджменту.</p>	<p>5%</p>	<p>Сьомий тиждень</p>
<p>Тема 7. Етнос і релігія. Взаємозв'язок національних і</p>	<p>Лекція 2 год.</p>	<p>11, 12, 13.</p>		<p>5%</p>	<p>Восьмий тиждень</p>

релігійних факторів. Взаємовплив етнічного та релігійного факторів на різних етапах розвитку суспільства. Релігійність як риса українського національного характеру.					
Тема 8. Основні динамічні характеристики етносу. Проблема етнічної установки в етнопсихології. Основні соціальні функції стереотипів. Психологічні механізми засвоєння соціотипової поведінки: соціалізація, наслідування, ідентифікація. Поняття про авто стереотипи та гетеростереотипи. Явище «ефекту призми». Етностереотип і націоналізм. Роль масової інформації у формуванні етностереотипів.	Лекція 2 год.	5, 8, 9.	Практичне завдання № 3	10%	Дев'ятий тиждень
Етнічні конфлікти. Сутність етнічних конфліктів, їх	Семинар 2 год.	12, 15.	Контрольна робота	2,5%	Одинадцятий тиждень

<p>об»активні та суб»активні умови виникнення. Види етнічних конфліктів і стадії їх розвитку. Стратегії поведінки в етнічному конфлікті та шляхи його подолання.</p>					
6. Система оцінювання курсу					
<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p>Сума балів за всі види навчальної діяльності</p>	<p>Оцінка ECTS</p>	<p>Оцінка за національною шкалою</p>		
	<p>90 – 100</p>	<p>A</p>	<p>для екзамену, курсового проекту (роботи), практики</p>	<p>для заліку</p>	
	<p>80 – 89</p>	<p>B</p>	<p>добре</p>	<p>зараховано</p>	
	<p>70 – 79</p>	<p>C</p>			
	<p>60 – 69</p>	<p>D</p>			
	<p>50 – 59</p>	<p>E</p>	<p>задовільно</p>		
	<p>26 – 49</p>	<p>FX</p>	<p>незадовільно з можливістю повторного складання</p>	<p>не зараховано з можливістю повторного складання</p>	
<p>0-25</p>	<p>F</p>	<p>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</p>	<p>не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</p>		
	<p>Методи оцінки знань студентів та відсоток, що виділяються для кожного методу оцінки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - активність на лекційних і семінарських заняттях, яка демонструє обізнаність студента у навчальному матеріалі – 10 % від загальної оцінки; - проведення соціально-психологічного тренінгу з проблем етнопсихології в студентській групі – 25 % від загальної оцінки; - кроскультурні дослідження; - контрольна робота - 10 % від загальної оцінки; - підсумкове тестування – 10 % від загальної оцінки 				
<p>Вимоги до письмової роботи</p>	<p>Критерії оцінювання практичних завдань Практичне завдання № 1 Проведення соціально-психологічного тренінгу з проблем етнопсихології в студентській групі. 24-25 балів (відмінно) – завдання виконано в повному обсязі: самостійно розроблена структура соціально-психологічного тренінгу з проблем військової психології, опираючись на методологію побудови тренінгу. Якісно проаналізовано доцільність смислових «вузлів»</p>				

тренінгу, зазначено групові результати, які плануються досягти в ході проведення тренінгу; чітко розплановані часові межі. Інформаційні повідомлення тренера подані в презентації. Студент вільно володіє матеріалом в ролі тренера. Матеріали оформлені в електронному вигляді і подані у вчасно. Студент виступає в ролі тренера в студентській групі.

18-23 бали (добре) – завдання виконано в повному обсязі: самостійно розроблена структура соціально-психологічного тренінгу з проблем етнопсихології, опираючись на методологію побудови тренінгу, опираючись на методологію побудови тренінгу. Якісно проаналізовано доцільність смислових «вузлів» тренінгу, зазначено групові результати, які плануються досягти в ході проведення тренінгу; чітко розплановані часові межі. Інформаційні повідомлення тренера подані в презентації. Студент не виступає в ролі тренера. Матеріали оформлені в електронному вигляді і здані вчасно.

11-17 балів (задовільно) – завдання виконано не в повному обсязі, вправи не адаптовані, не відповідають поставленим завданням, студент не володіє інструкцією до вправ. Висновки фрагментарні. Необґрунтовані. Робота оформлена частково або відсутня, подана невчасно.

5-10 балів (незадовільно) – виконана лише частина завдання (складений структура тренінгу), який містить істотні помилки у змісті. Матеріали неадаптовані і не розкривають поставлені завдання.

1-2 бали (незадовільно) – завдання практично не виконано, складається з окремих малозмістовних тез, які за своїм змістом не відображають суті завдання.

0 балів – завдання відсутнє.

Практичне завдання № 2. Проблема етносу та нації в етнопсихології
студент апробує за вибором 1 методику в студентській групі; робить обґрунтовані висновки про переваги і недоліки зазначених проблем і результати від досягнутого впливу. Матеріали оформлені в письмовому вигляді і здані вчасно.

18-23 бали (добре) – завдання виконано в повному обсязі: самостійно розроблена презентація діагностичної карти; студент не апробує за вибором 1 методику в студентській групі; робить часткові висновки про переваги і недоліки зазначених технік і результати від досягнутого впливу. Матеріали оформлені в письмовому вигляді і здані вчасно.

11-17 балів (задовільно) – завдання виконано не в повному обсязі, розроблена діагностична карта не відповідає поставленим завданням, студент не володіє інструкцією до методик. Висновки фрагментарні. Необґрунтовані. Робота оформлена частково або відсутня, подана невчасно.

5-10 балів (незадовільно) – виконана лише частина завдання, яка містить істотні помилки у змісті. Матеріали неадаптовані і не розкривають поставлені завдання.

1-2 бали (незадовільно) – завдання практично не виконано, складається з окремих малозмістовних тез, які за своїм змістом не відображають суті завдання.

0 балів – завдання відсутнє.

Практичне завдання № 3 Основні динамічні характеристики етносу

9-10 балів (відмінно) – завдання виконано в повному обсязі відповідно до розуміння проявів деструктивного спілкування, проілюстровано

	<p>конкретними прикладами реальних ситуацій. Студент проявляє здатність презентувати опис виробничих ситуацій з деструктивними проявами командного спілкування. Виконана та вчасно здана письмова робота. 7-8 балів (добре) – завдання виконано в повному обсязі відповідно до розуміння проявів деструктивного спілкування, проілюстровано конкретними прикладами реальних ситуацій.</p> <p>Студент затрудняється презентувати опис виробничих ситуацій з деструктивними проявами командного спілкування. Невчасно здана письмова робота. 5-6 балів (задовільно) – завдання виконано не в повному обсязі, або прослідковується порушення запропонованої схеми, відсутність окремих ознак деструктивного спілкування. Робота здана невчасно. 3-4 бали (незадовільно) – завдання не відображає поставлене завдання, студент не аналізує та не виокремлює основні ознаки деструктивного спілкування в організації. Можливі усні доповнення до виконаного завдання. Робота здана невчасно. 1-2 бали (незадовільно) – завдання практично не виконано. Робота відсутня. Можливі усні доповнення та коментарі щодо поставленого завдання. 0 балів – завдання відсутнє.</p> <p>Критерії оцінювання підсумкового тестування</p> <p>Підсумковий тест складається із 20 тестових запитань кожне із яких оцінюється у 0,5 бала. Набрана студентом кількість балів за підсумковий тест залежить від кількості правильних відповідей.</p>
Семінарські заняття	<p>Критерії поточного оцінювання здійснюються за 5-бальною шкалою і відповідають загальним рекомендаціям щодо оцінювання при підсумковому контролю.</p> <p>«Відмінно» (5) 5 балів – тему засвоєно повністю, без прогалин, необхідні практичні навички роботи з матеріалом сформовані. У відповідях студента чітко простежується вміння аналізувати, диференціювати, узагальнювати інформацію, оцінювати факти, події, оцінювати факти, події та прогнозувати очікувані результати від прийнятих рішень. Студент опирається у знаннях не тільки на лекційний матеріал та навчальні посібники, але й оперує матеріалом сучасних наукових досліджень.</p> <p>«Добре» (4) 4 бали – тема засвоєна повністю, без прогалин. Сформовані вміння аналізувати, систематизувати, узагальнювати інформацію. Дано правильну відповідь на всі питання, можливі незначні неточності. Відповідь може носити переважно репродуктивний характер, немає цілісності у сприйнятті матеріалу, існують неточності у трактуванні понятійного апарату.</p> <p>«Задовільно» (3) 3 бали – існують прогалини у знаннях. Відповіді неповні, не чіткі, простежується невміння інтегрувати матеріал. Студент не дає відповіді на всі питання плану семінару.</p> <p>«Незадовільно» (2) 0 балів – основні питання теми засвоєні мінімально, або ж не засвоєні, відсутність вміння аналізувати, систематизувати, узагальнювати інформацію, мінімальний рівень репродуктивних знань, нема відповідей на допоміжні</p>
Навчання за індивідуальним графіком і пропущені	Студенти, які навчаються за індивідуальним графіком, і мають пропущені заняття, крім індивідуальних практичних завдань виконують тести до кожної з тем.

заняття	
Умови допуску до підсумкового контролю	Студент допускається до підсумкового контролю (тестування) при умові здачі усіх практичних завдань. Залік виставляється студенту за умови здачі усіх практичних завдань та виконання підсумкового тесту. Заліком є сума балів набраних студентом протягом семестру за усі види роботи: усні оцінки (робота на семінарах), виконання практичних завдань, підсумковий тест.
7. Політика курсу	
Викладання курсу ґрунтується на принципах академічної доброчесності. Студент виконує завдання, які зазначено у програмі (силабусі) вчасно. Всі завдання курсу повинні бути виконаними, незважаючи на причину відсутності студента на занятті. Відсутність студента на занятті без поважної причини передбачає зниження балів, які відводяться на обговорення питань семінарських та лекційних занять, а також захисту розробки на занятті (по 5 балів за кожну розробку). За участь студента в студентській олімпіаді і за виступ на звітній науковій конференції додається 5 балів.	
8. Рекомендована література	
Базова	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Андреева Г. М. Социальная психология. — М.: Изд-во МГУ, 1988. 2. Арутюнян 10. Н. Етносоціологія: методи та деякі результати досліджень. 3. Бороноев А. О., Павленко В. Н. Этническая психология. — СПб., 1994. 4. Бромлей /О. В. Очерки теории этноса. — М.: Наука, 1984. 5. Гнатенко П. И., Кострюкова Л. О. Национальная психология: анализ проблем и противоречий. — К., 1990. 6. Гнатенко П. И. Национальный характер: Монография. — Днепропетровск, 1992. 7. Гнатенко П.И. Национальная психология. Монография. — Днепропетровск, 2000. 8. Гнатенко П. І. Український національний характер. — К., 1994. 9. Гнатенко П. И., Павленко В. Н. Этнические установки и этнические стереотипы. — Днепропетровск, 1995. 10. Грехем Скотт Дж. Конфликты и пути их преодоления. — К., 1991. 11. Донченко Е. А. Социальная психика. — К., 1994. 12. Етнічна психологія: Навч.-метод, посіб. / За ред. В. Д. Хруща— Івано-Франківськ, 1994. 13. Киричук О. В. Ментальність: сутність, функції, генез // Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості Тези доп. та матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. — К.; Луцьк, 1994. — С. 7-20. 14. Львовичкіна А.М. Етнопсихологія: Навч.посіб.-К.:МАУП, 2002.- 144с. 15. Павленко В. П., Таглин С. А. Введение в этническую психологию: Учеб. пособие. — Харьков, 1992. 16. Павленко В. Н., Таглин С. А. Факторы этнопсихогенеза: Учеб. пособие. — Харьков, 1993. 17. Павленко В. М., Таглин С. А. Етнопсихологія: Навч. посіб. — К., 1999. 18. Пірен М. Основи етнопсихології: Підручник. — К., 1996. 19. Пірен М. Етнополітичні процеси в сучасній Україні — К., 1999. 20. Психология национальной нетерпимости. — Минск, 1998. 21. Скребец В. А. Экологическая психология: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 1998. 22. Современная зарубежная этнопсихология. — М., 1979. 23. Солдатенко В. Ф., Крижашвський В. П., Левенець Ю. А. Українська ідея: істор. нарис. — К.: Наук, думка, 1995. 24. Стефаненко Т. Етнопсихологія: Учеб. для высших учебных заведений. — М., 2000. 25. Субтельний О. Україна. історія. — 2-ге вид. — К.: Либідь, 1992. 	

26. Сухарев А. В. Этнофункциональный подход к проблеме психопрофилактики и воспитания // Вопросы психологии. — 1996. — № 4. — С. 81-92.
27. Сухарев В., Сухарев М. Психология народов и наций. — Днепропетровск: Сталкер, 1997.
28. Україна на зламі тисячоліть: історичний екскурс, проблеми, тенденції та перспективи. — К.: МАУП, 2000.
29. Хрущ В. Етнопсихологічні аспекти вивчення української ментальності// Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості: Тези доп. та матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. — К.: Луцьк, 1994. — С. 161-163.
30. Хрущ О. Почуття людської ментальності // Там само. — С. 161-163.
31. Шкляр Л. Е. Этнос. Культура. Личность. — К.: Наук, думка, 1992.
32. Шульга Н. А. Этническая самоидентификация личности. — К., Ин-т социологии НАН Украины, 1996.
33. Юнг К. Об архетипах коллективного бессознательного // Вопр. философии. — 1988. — № 1.

Допоміжна

1. Етнопсихологія : навч. посібн. для студентів спеціальності
«Початкова освіта. Практична психологія». Автор-упорядник
О.П. Цюняк. Івано-Франківськ : ЯРИНА, 2017. 132 с

<http://www.mil.gov.ua/>

Викладач: Пілецький В. С.